



SAKSFRAMLEGG

Til:
Universitetsstyret

Møtedato:
28.01.2021

Sak:

Retningslinjer for produksjon og bruk av digitalt undervisningsmateriale ved UiT Norges arktiske universitet

Innstilling til vedtak:

Universitetsstyret fastsetter *Retningslinjer for produksjon og bruk av digitalt undervisningsmateriale ved UiT Norges arktiske universitet*, jf. fremlagte forslag.

1. Innledning

Universitetsdirektøren legger med dette frem sak for universitetsstyret som gjelder fastsetting av prinsipper og retningslinjer for produksjon og bruk av digitalt undervisningsmateriale ved UiT Norges arktiske universitet (heretter retningslinjer). Det fremlagte forslaget omhandler rettigheter og plikter for UiT Norges arktiske universitet (UiT) som arbeidsgiver, for ansatte som utarbeider digitalt undervisningsmaterialet, samt studenters rettigheter og plikter.

2. Bakgrunn

IPR-policy ved UiT

I styresak S 87-09 vedtok universitetsstyret Reglement for sikring og forvaltning av arbeidsresultater (vedlagt, ePhorte 2011/5404). I henhold til dette reglementet har UiT som arbeidsgiver rett til å overta rettighetene eller til å få bruksrett til alle arbeidsresultater med unntak for faglitterære publikasjoner, kunstneriske verk og undervisningsmateriale med klart personlig preg, eksempelvis muntlige forelesninger og presentasjoner.

Utvikling av avtalemaler om produksjon og bruk av digitalt undervisningsmateriale

UiTs ansatte har lang erfaring med å utarbeide digitalt undervisningsmateriale og bruke det i undervisning. På bakgrunn av at mye av det digitale undervisningsmaterialet, herunder forelesningsvideoer, har klart personlig preg, anses dette ikke å være arbeidsresultater som UiT har rett til å overta eller få bruksrett til etter reglement for sikring og forvaltning av arbeidsresultater. UiT utviklet derfor i 2010 et rammeverk for å inngå individuelle avtaler mellom UiT og rettighetshavere for bruk av digitalt undervisningsmateriale, samt en veileder for bruk av avtalemalen.

Utarbeidelse av retningslinjene

I løpet av de siste årene har det vært en økning i behovet for bruk av digitalt undervisningsmateriale. Det har også skjedd en del endringer i regelverket. Det er vedtatt ny åndsverklov og personopplysningslov. UiT har også vedtatt *Drivkraft i Nord: Strategi for UiT mot 2022* og *Digitaliseringsstrategi for UiT*.

På grunn av det økte behovet for produksjon og bruk av digitalt undervisningsmateriale, samt endringer og spesifiseringer i regelverk og strategier, opprettet universitetsdirektøren våren 2020 en arbeidsgruppe bestående av representanter fra flere fakulteter, enheter og tjenestemannsorganisasjoner. Arbeidsgruppen har foretatt en gjennomgang av UiTs materiale på området for produksjon og bruk av digitalt undervisningsmateriale. Det er utarbeidet generelle prinsipper og retningslinjer, der hovedlinjene i gjeldende avtalemål og veileder for inngåelse av individuelle avtaler er foreslått videreført. I forslaget til prinsipper og retningslinjer er det foretatt nødvendige endringer i henhold til nytt regelverk på området.

Forslaget til retningslinjer ble presentert på Utvidet ledermøte i september 2020. Det ble i oktober 2020 gjennomført en høringsrunde ved UiT, med høringsvar fra de fleste fakulteter og enheter, tjenestemannsorganisasjoner og Studentparlamentet.

Følgende sentrale dokumenter er vedlagt saksframlegget:

- Reglement for sikring og forvaltning av arbeidsresultater (vedlegg 1)
- Høringsbrev av 29.9.2020 fra universitetsdirektøren til enhetene (vedlegg 2)
- Høringsvar fra enheter, tjenestemannsorganisasjoner og Studentparlamentet (vedlegg 3)
- Forslag til retningslinjer for produksjon og bruk av digitalt undervisningsmateriale (vedlegg 4)
- Gjeldende avtalemål og veileder fra 2010 for produksjon og bruk av digitalt undervisningsmateriale (vedlegg 5)

3. Nasjonalt regelverk

Produksjon og bruk av digitalt undervisningsmateriale skal forankres i lov 17. juni 2004 nr. 62 om arbeidsmiljø, arbeidstid og stillingsvern, lov 15. juni 2018 nr. 40 om opphavsrett til åndsverk (åndsverkloven), samt lov 15. juni nr. 38 om behandling av personopplysninger jf. personvernforordningen (GDPR).

Åndsverkloven

Innen arbeidsretten råder prinsippet om at arbeidsresultater av ikke-opphavsrettslig karakter tilfaller arbeidsgiveren. Arbeidsresultater av opphavsrettslig karakter derimot, tilhører i utgangspunktet opphaveren, jf. bl.a. lov 15. juni 2018 nr. 40 om opphavsrett til åndsverk § 2. Overdragelse av denne type arbeidsresultater reguleres i individuelle avtaler.

Det er nedfelt et generelt prinsipp i åndsverkloven § 67 annet ledd: «Ved overdragelse av opphavsrett skal opphaveren ikke anses for å ha overdratt en mer omfattende rett enn det avtalen klart gir uttrykk for». Når arbeidsavtalen ikke uttømmende regulerer dette forholdet, gjelder det ulovfestede prinsippet om at arbeidsgiver får den rett til åndsverket som er nødvendig og rimelig for at arbeidsavtalen skal nå sitt formål.

Opphavsrett til tredjepart /bruk av åndsverk i undervisning

For å kunne bruke opphavsrettslig beskyttet materiale tilhørende tredjepart må man i utgangspunktet ha tillatelse til dette. Etter åndsverkloven § 43 kan imidlertid «et utgitt verk ...

fremføres offentlig og overføres til allmennheten ved undervisning» med unntak av filmverk og scenisk fremføring av sceneverk. Med undervisning forstås opplæring som finner sted i skolen og andre utdanningsinstitusjoner, og ikke opplysningsvirksomhet rettet mot et alminnelig publikum.

I tillegg finnes det mye materiale som kan brukes fritt i undervisning i kraft av lisenser (for eksempel fra *Creative Commons* eller annen type lisens) som tillater fri bruk. Det er også anledning til å bruke verk i undervisningen i kraft av rammeavtaler mellom undervisningssektoren og vederlagsorganisasjoner som Kopinor (kopiering herunder digitalt), BONO (digital utnyttelse av opphavsrettslig beskyttede kunstverk) og Norwaco (bruk av kringkastingsprogrammer). I tillegg til ovennevnte avtaler har UiT inngått avtale med MPLC Norge for å kunne vise filmer offentlig. Det er altså anledning til å fremføre verket i og utenfor klasserommet, og det kan lages fysiske og digitale kopier som kan gis til elevene og legges åpent tilgjengelig i læringsplattformer.

Creative Commons License

Creative Commons License (CC-lisenser) er en av flere offentlige lisenser som muliggjør gratis distribusjon (tilgjengeliggjøring, fremføringer og bearbeidelser) av et ellers opphavsbeskyttet verk, som for eksempel tidsskriftartikler, fotografier og video. De er de mest kjente og brukte sett av lisenser for dette formålet. Ved å sette en CC-lisens på sitt verk gir en opphaver andre rett til å dele, bruke og i noen tilfeller bygge videre på et verk som opphaveren har laget.

Personvern

Personvern innebærer at hver enkelt skal kunne kontrollere når, hvordan og hvor mye informasjon om egen person som er formidlet til andre. Dette setter krav til blant annet undervisere som bruker personopplysninger i undervisning. Bilder og lydopptak fra digitale forelesninger vil alltid anses som å være personopplysninger om forelesere og studenter. Andre personopplysninger kan også bli brukt i digitalt undervisningsmateriale.

Behandling av personopplysninger må ha rettslig grunnlag i samtykke (GDPR art. 6 nr. 1 a) eller en nødvendighetsgrunn må være nødvendig for å gjennomføre oppgaver i allmenhetens interesse (GDPR art. 6 punkt 1 e). Samtykke kan når som helst trekkes tilbake.

Arbeidsgivers styringsrett

Når åndsverksloven og personopplysningsloven begrenser arbeidsgivers rett til å foreta beslutninger/pålegg om produksjon og bruk av digitalt undervisningsmateriale, herunder opptak av muntlige forelesninger, fysiske eller digitale, er arbeidsgivers styringsrett et mulig grunnlag for å kreve at digitalt undervisningsmateriale skal produseres og brukes. Utgangspunktet for dette er at det anses slik at det ligger innenfor arbeidsplikten til den ansatte å produsere digitalt undervisningsmateriale, som også skal være tilgjengelig for studentene over en lengre periode ved at det gjøres opptak av undervisningen.

Det vises til juridisk teori:

Torger Kielland, UiB: «Innholdet i styringsretten vil også ha betydning for overdragelse av opphavsrett i arbeidsforholdet, da slike rettigheter må anses å gå over til universitetet eller høyskolen som arbeidsgiver i den grad dette er nødvendig for at arbeidsforholdet skal nå sitt formål. Styringsretten overfor ansatte i forsknings- og undervisningsstillinger må imidlertid begrenses i lys av formålet med universitetets virksomhet og det særegne ved virksomheten og tradisjonene i universitets- og høyskolesektoren, slik disse formålene fremgår av uhl. § 1-1.»

Torger Kielland, UiB: «Når utviklingen i retning av stadig større etterspørsel etter digitalisering av undervisning, og universitetets behov for å etterkomme en slik etterspørsel ses i lys av innvendingene mot slike opptak, tilsier dette derfor at opptak av ansattes undervisning må anses som en del av disses undervisningsplikt».

Når det gjelder undervisning går arbeidsgivers styringsrett lengre enn i relasjon til forskning. Universitets- og høyskoleloven §3-3 (3): «Styret fastsetter studieplan for det faglige innholdet i studiene, herunder bestemmelser om obligatorisk kurs, praksis og lignende og om vurderingsformer». Institusjonen kan imidlertid ikke gi pålegg om innholdet i undervisningen. Undervisning er en del av arbeidsoppgaver til ansatte i forsknings- og undervisningsstillinger. Teknisk utvikling tilsier at undervisningsformer kan forandres gjennom tid og at det blir stilt nye krav til undervisere.

4. Gjeldende regler ved UiT

Regelverk og praksis

Når det gjelder eierskap og bruk av arbeidsresultater ved UiT, gjelder reglement om sikring og forvaltning av arbeidsresultater. Produksjon av digitalt undervisningsmateriale gjennomføres hovedsakelig etter opphaverens eget ønske med tanke på å bruke det i sin undervisningsvirksomhet. Praksis ved UiT er at bruken av slikt materiale av andre undervisere eller for andre formål forutsetter at opphaveren samtykker til dette. Dersom opphaveren motsetter seg at verket kan gjenbrukes, respekteres dette av arbeidsgiver.

Veiledning og støtte

I løpet av de siste årene har det vært en utvikling i retning til mer åpen tilgang til forskningspublikasjoner, åpen deling av forskningsdata, åpne læringsressurser og generell digitalisering. UiT tilbyr sine ressurser for bl.a. å tilrettelegge for digital undervisning og deling av materialet. Blant administrative støtteapparater har Result, som er en avdeling under Universitetsbiblioteket, et særlig ansvar for å bistå undervisere med utvikling av undervisnings- og læringskvalitet. Result bidrar bl.a. til utvikling, produksjon, implementering og bruk av læringsfremmende digitale verktøy/ressurser i undervisning. UiT tilbyr også veiledning i spørsmål som gjelder opphavsrett og personvern.

Individuelle avtaler

Som nevnt innledningsvis, ble det i 2010 utarbeidet en avtalemal for individuelle avtaler om produksjon og bruk av digitalt undervisningsmateriale samt en veileder til maler for slike avtaler. Avtalemalen og veilederen er imidlertid relativt lite kjent i organisasjonen og bruken av malen har vært sporadisk. Produksjon og bruk av digitalt undervisningsmateriale skjer ofte uten noen forankring i en individuell avtale og det kan derfor være uklart hvilke rettigheter og plikter ansatte og arbeidsgiveren har.

Det oppstår fra tid til annen spørsmål om bruk av undervisningsmateriale, men rene konfliktilfeller er ikke kjent for universitetsdirektøren. UiT krever ikke fullstendig overdragelse (eiendomsrett) til digitalt undervisningsmateriale og bruksretten til UiT går vanligvis ikke lengre enn opphaverens egen bruk. Bruk av digitalt undervisningsmateriale for andre formål er betinget av opphaverens samtykke. Utarbeidelse av individuelle avtaler for hver enkel produksjon bidrar i stor utstrekning til å byråkratisere prosessen og kan være tidskrevende for både undervisere og administrasjonen.

Det er derfor vurdert som hensiktsmessig å lage generelle regler for produksjon og bruk av digitalt undervisningsmateriale istedenfor å anvende individuelle avtaler. Generelle regler kan ha en universal utforming og bør ha en sikkerhetsventil i spesielle tilfeller der det bør finnes en annen løsning. Generelle regler gjør det også mulig å innta bestemmelser som omhandler studentenes rettigheter og plikter. Retningslinjene har dessuten veiledende karakter og kan fravikes ved individuell avtale der det er mulig og nødvendig.

5. Praksis ved andre universiteter

Universitetet i Oslo (UiO)

Politikk for håndtering av immaterielle rettigheter ved Universitetet i Oslo ble vedtatt av universitetsstyret 6. desember 2011. Rettighetene til arbeidsresultater overdras til UiO ved at det inngås avtaler med ansatte og personer som arbeider på forskningsprosjekter. Standardisert undervisningsmaterialet har UiO, gjennom ansettelsesavtalen, betinget seg en begrenset og ikke-eksklusiv bruksrett til. Når det gjelder undervisningsmateriale med personlig preg har UiO utarbeidet en standardkontrakt som regulerer rettigheter og plikter mht. tilgjengeliggjøring av slikt materialet mellom den ansatte og universitetet.

Universitetet i Bergen (UiB)

Reglement om håndtering av ansattes rettigheter til forsknings- og arbeidsresultater ved Universitetet i Bergen, ble fastsatt av Universitetsstyret 1.12.2010, sist endret i møte 23.2.2017. Som hovedregel kan den ansatte selv bestemme bruken av (som kopiering, arkivering, endring og offentliggjøring) eget undervisnings- og formidlingsmateriale. Universitetet har rett til bruk av slikt materiale i noen tilfeller på visse vilkår som angitt i Reglementet. Universitetet utarbeidet retningslinjer «Personvern hensyn ved digital undervisning» som regulerer opptak av forelesninger og behandling av personopplysninger av undervisere og studenter. Grunnlaget for forelesningsopptak er arbeidsavtale og arbeidsgivers styringsrett. Behandlingsgrunnlag av personopplysninger er GDPR art. 6 nr. 1 e, «behandlingen er nødvendig for å utføre en oppgave i allmennhetens interesse».

Norges teknisk-vitenskapelige universitet (NTNU)

NTNU har i august 2020 vedtatt endringer i Politikk for sikring og forvaltning av immaterielle rettigheter (IPR) og fysisk materiale og resultater generert ved NTNU. Det er fastsatt at alt undervisningsmateriale, inkludert opphavsrettslig beskyttet materiale, overdras til NTNU.

6. Generell omtale av høringsvarene

Høringsrunden og prosessen med utarbeidelsen av retningslinjene viser at det er en stor interesse for temaet ved UiT. Alle forespurte fakulteter, tjenestemannsorganisasjoner og Studentparlamentet har engasjert seg i diskusjonen og sendt hørings svar. Det fremkommer av alle høringsvarene at man ser viktigheten av å regulere dette området. I høringsvarene ble det stilt mange relevante spørsmål på aktuelle temaer, herunder samtykke, personvern, rettigheter og plikter for ansatte og studenter samt generelle spørsmål om rutiner rundt utarbeiding, lagring og bruk av digitalt undervisningsmateriale. Flere enheter kom med gode innspill og forslag til språklige og redaksjonelle endringer i teksten. Universitetsdirektøren takker for høringsvarene.

For nærmere om innholdet i de enkelte hørings svar vises det til vedlagte hørings svar. Under universitetsdirektørens vurderinger nedenfor vil det bli knyttet kommentarer til flere av retningslinjenes bestemmelser, samt til aktuelle problemstillinger/temaer som er tatt opp i høringsuttalelsene.

7. Universitetsdirektørens vurdering – aktuelle temaer, kommentarer til enkelte punkter og høringsuttalelser

Til punktene 3 og 6 i retningslinjene - Samtykke til opptak og bruk av muntlige forelesninger

Universitetsdirektøren har fått flere høringsuttalelser som omhandler at både produksjon og bruk av digitalt undervisningsmateriale må være avhengig av opphaverens samtykke. Det er flere typer digitalt undervisningsmateriale som omfattes av retningslinjene, liste over disse er inntatt i retningslinjenes punkt 2.

Muntlige forelesninger, som er vernet etter åndsverkloven og underlagt personopplysningsloven, står i en særstilling. Universitetsdirektøren mener at samtykket til opptak som behandlingsgrunnlag etter personopplysningsloven art. 6 punkt 1 a) ikke kan innhentes i disse tilfeller. Gyldig behandlingsgrunnlag kan være art. 6 punkt 1 e) «behandlingen er nødvendig for å utføre en oppgave i allmennhetens interesse». UiT kan i kraft av sin styringsrett kreve at opptak av forelesninger foretas for å gjøres tilgjengelig for studenter på UiTs læringsplattformer.

Opphaveren kan alltid benytte seg oppsigelsesreglene i retningslinjene (punkt 10) dog av hensyn til studenter med en frist på 6 måneder.

Bruk av digitalt undervisningsmateriale, herunder opptak av muntlige forelesninger, for andre formål (f.eks. markedsføring) eller tilgjengeliggjøring på Internett krever opphaverens skriftlige samtykke og dette er regulert i retningslinjene (punktene 6.3 og 7).

Når det gjelder andre typer digitalt undervisningsmaterialet enn opptak av forelesninger, er det opphaveren selv som bestemmer over produksjonen og bruk av materialet i sin undervisningsvirksomhet.

Til punkt 5.5 i retningslinjene - Opphaveren kan inngå avtaler med tredje part om bruk av materialet og legge materialet på Internett med samtykke fra UiT

Når det gjelder opptak av muntlige forelesninger, har universitetet som regel produsentrettigheter til opptak etter åvl. § 20, og bruken av materialet utenfor universitetet forutsetter UiTs samtykke. I høringssvarene ble kriterier for at et slikt samtykke kan gis etterspurt. Det fremkom også uttalelser om at dette kravet til samtykke må frafalles, og at universitetet istedenfor kan krediteres.

Universitetsdirektøren vurderer det slik at et samtykke først og fremst er påkrevd av konkurransehensyn, slik at UiT forsikres at avtale med tredje part ikke vil være eksklusiv og at universitetets benyttelse av materialet ikke umuliggjøres. I tillegg er UiT ansvarlig for å påse at bruk av digitalt undervisningsmateriale av tredjepart ikke går ut over opphavsrettigheter og personvern. Det kan også være andre grunner å nekte slik utnyttelse av digitalt undervisningsmateriale, og det er vanskelig å oppgi alle kriterier i retningslinjer. Det forutsettes at personer med beslutningsmyndighet etter disse retningslinjene (punkt 11) kan vurdere om samtykke kan gis eller nektes.

Til punkt 5.6 i retningslinjene - Publisering på Internett med UiTs samtykke

Publisering på Internett krever både opphaverens (punkt 6.2) og UiTs samtykke. Opphaveren kan ha faglige, personlige og andre grunner til å motsette seg denne publiseringen. I flere av høringsuttalelsene ble det påpekt at UiTs samtykke til publisering av undervisningsmateriale på Internett vil begrense opphaverens frihet.

Universitetsdirektøren anser imidlertid at UiTs samtykke til slik publisering er nødvendig på grunn av at UiT som institusjon er ansvarlig for behandling av persondata og må sørge for at hensyn til personvern blir ivaretatt. Ved å publisere materiale som inneholder personopplysninger på Internett plikter UiT som institusjon å inngå avtaler med internetselskaper, som tilbyr slike tjenester og som i henhold til personopplysningsloven skal være databehandler for UiT. Ved å gi samtykke til publisering av materiale på Internett kontrollerer UiT at det blir valgt en tjenesteleverandør som UiT har avtale om databehandling med.

Til punktene 5.7-5.9 i retningslinjene - Opphaverens plikter

Retningslinjene pålegger opphaveren følgende plikter:

- Opphaveren skal sørge for lovlig innhold i digitalt undervisningsmateriale
- Han/hun må være varsom å med å offentliggjøre upubliserte data
- Han/hun må innhente tillatelser fra tredjepart for å bruke opphavsrettslig beskyttet verk hvis det er nødvendig.

Under høringsrunden kom det flere innvendinger fra fakulteter og tjenestemannsorganisasjonene angående punktet med opphaverens plikter. Det ble blant annet uttalt at opphaveren pålegges et for omfattende ansvar, at dette øker belastningen på undervisere og at opphaveren ikke har kompetanse eller kapasitet til å oppfylle ovennevnte plikter. Det ble også uttrykt at UiT må være ansvarlig for rettighetsklareringen.

Universitetsdirektøren er ikke enig i at det ansvar som pålegges opphaveren å sørge for at undervisningsmateriale er i samsvar med regelverket, er urimelig. Slikt ansvar innebærer f.eks. å påse at undervisningsmateriale ikke er i strid med likestillings- og diskrimineringsloven o.l., og at tredjeparts rettigheter må klareres.

I kraft av sin undervisningsfrihet bestemmer opphaveren selv innholdet i sitt undervisningsmateriale. Opphaveren plikter på aktsom måte å påse at det faglige innholdet er tilfredsstillende og at det er i samsvar med regelverket. UiT stiller dessuten sine administrative ressurser, både sentralt og på institutt/fakultetsnivå, til disposisjon for veiledning og rådgivning.

Når det gjelder erstatningsansvar for undervisningsmateriales lovlige innhold og rettighetsklarering, viser universitetsdirektøren til arbeidsgiveransvaret i skadeserstatningsloven § 2-1 (1) 1. punktum «Arbeidsgiver svarer for skade som voldes forsettlig eller uaktsomt under arbeidstakers utføring av arbeid eller verv for arbeidsgiveren, idet hensyn tas til om de krav skadelidte med rimelighet kan stille til virksomheten eller tjenesten, er tilsidesatt». UiT, som arbeidsgiver, kan ikke fraskrive seg ansvar for ansattes fortsettlige eller uaktsomme handlinger.

Til punkt 6 i retningslinjene - Bruk av digitalt undervisningsmateriale

Når det gjelder bruk av undervisningsmateriale, gis UiT tidsubegrenset, oppsigelig, ikke-eksklusiv bruksrett.

Til punkt 6.1 i retningslinjene - Redigering uten å foreta innholdsmessige endringer

I høringsrunden kom det flere innvendinger mot at digitalt undervisningsmateriale kan redigeres uten opphaverens samtykke. Dette punktet omhandler enkle redigeringer, for eksempel at pauser klippes bort eller opptaket formateres, som forutsetter at innholdet ikke påvirkes/endres. Slik redigering trenger ikke opphaverens samtykke.

Flere enheter har påpekt at det i løpet av redigeringsarbeidet kan oppstå utilsiktede endringer og at opphaveren derfor bør varsles om redigeringen slik at opphaveren gis anledning å kontrollere innholdet. Universitetsdirektøren støtter dette forslaget og har tatt inn denne endringen i retningslinjenes tekst.

Til punkt 6.3 i retningslinjene - Rett til å lagre og gjøre tilgjengelig på UiTs plattform og bruke i den sammenheng det ble laget for

Det må skilles mellom undervisningsmateriale beskyttet av åndsverkloven og ordinært undervisningsmateriale. Når underviseren lager digitalt undervisningsmateriale er det på det rene at materialet skal brukes i undervisningssammenheng av opphaveren.

Ordinært undervisningsmateriale som er utviklet av underviseren som ledd i hans/hennes undervisningsoppgave, kan universitetet gjenbruke med adgang til å gjøre endringer også når det gjelder innholdet, f.eks. tilpasse disse til endringer i studieprogrammer og pensum.

Hva angår opphavsrettslig beskyttet materiale, er dets bruk som hovedregel forbeholdt opphaveren selv. Gjenbruk av opphavsrettslig materiale, herunder bruk av opptak av muntlige forelesninger på senere tidspunkter og for andre formål som det ble laget for, krever opphaverens samtykke. Bruk av digitalt undervisningsmateriale for markedsføring (punkt 7) forutsetter også opphaverens uttrykkelige samtykke.

I høringsrunden ble det foreslått å erstatte den opprinnelige teksten «bruke undervisningsmaterialet i studieprogram og emner det ble laget for» med «bruke undervisningsmaterialet i den sammenhengen det ble laget for». Universitetsdirektøren mener at det er fornuftig å gi bestemmelsen en mer generell utforming, som også skal omfatte tilfeller for gjenbruk, noe som krever opphaverens samtykke.

Til punkt 6.4 og 6.5 i retningslinjene - UiTs plikter

For å gjennomføre produksjon av digitalt undervisningsmateriale stiller UiT sitt utstyr til disposisjon til undervisere. Om ønskelig er det også mulig for undervisere å bruke eget utstyr. UiT sørger for opplæring og veiledning i tekniske, opphavsrettslige spørsmål, spørsmål om personvern o.l.

UiT skal bestrebe seg på å beskytte digitalt undervisningsmateriale mot misbruk ved å bruke beskyttelsesprogram som forhindrer uvedkommende å kopiere materialet på nettet. På den andre side har UiT ikke erstatningsansvar for skader på opphaverens interesser dersom materialet blir misbrukt, med mindre det foreligger uaktsomhet fra UiTs ansattes side, det vil si at UiT har arbeidsgiveransvar jf. skadeserstatningsloven § 2-1 (1) 1. punktum.

Til punkt 8 i retningslinjene - Uttelling

For produksjon og bruk av digitalt undervisningsmateriale tilkommer opphaveren ikke annen godtgjøring enn den ordinære lønnen, men det kan gis uttelling i arbeidsplanen med hensyn til medgått tid til planlegging, forberedelse og organisering av produksjon samt omfang og kompleksitet av arbeidet.

Noen enheter foreslår at ekstra betaling for produksjon og bruk av digitalt undervisningsmateriale vurderes og at i alle fall gjenbruk av produsert materialet bør honoreres. Hovedtariffavtalene i

staten gir imidlertid ikke grunnlag for å utbetale godtgjøring utover den ordinære lønn som den enkelte har i sin stilling.

Til punkt 9 i retningslinjene - Studentenes rettigheter og plikter

Det er en rettmessig forventning blant studentene om at undervisningsmateriale gjøres tilgjengelig på universitetets nettsider mens undervisning i studieemne pågår. Når det er satt lisens på digitalt undervisningsmateriale, som *Creative Commons* eller lignende, får studentene bruksrett i henhold til den valgte lisensen.

Dersom det ikke er satt noen lisens på materiale, gjelder reglene i Retningslinjene.

- Studentene har tilgang til digitalt undervisningsmateriale publisert på UiTs læringsplattformer
- Studentene kan notere og transkribere, kan offentliggjøre med opphaverens tillatelse. Denne retten er forankret i åndsverklov § 26, 2 ledd og studentenes notater og transkriberinger regnes som privat eksemplarframstilling. Dersom studentene offentliggjør notater og transkriberinger på Internett eller på en annen måte, krever dette opphaverens samtykke, jf. åndsverklov § 3 første ledd bokstav b.
- Studentene kan gjøre lyd og filmopptak av forelesning med tillatelse. Etter åndsverklov § 26 er det tillatt til å gjøre lyd- og filmopptak for privat bruk. Nedlastning av opptak på nett for allmenheten vil være ulovlig jf. åndsverklov § 3 første ledd bokstav b. Universitetsdirektøren vurderer det slik at av hensyn til personvern for undervisere og studenter som eventuelt deltar i undervisningen tilsier at opptak av forelesninger krever tillatelse fra foreleseren.

Under muntlige forelesninger kan det bli brukt undervisningsmateriale som kan inneholde elementer (f.eks. bilder) tilhørende tredjeperson, og som er beskyttet av opphavsrett etter åndsverkslov § 2. Slikt materiale kan ikke brukes uten rettighetshaverens samtykke utenfor undervisningssituasjon.

I høringsrunden ble det etterspurt klarere regler om lydopptak der studentene deltar i undervisning og det ble uttalt at retningslinjene bør inneholde sanksjoner ved brudd på reglene om opptak. Det ble også uttalt et ønske om å fastsette regler for studenter med spesielle behov for tilrettelegging. Det ble foreslått å spesifisere uttrykket «opphaveren tillater det» «med saklig grunnlag».

Universitetsdirektøren mener at det ikke er hensiktsmessig å innta regler om sanksjoner i disse retningslinjene. Åndsverkloven inneholder sanksjoner for brudd på loven. Det er heller ikke meningen å regulere tilrettelegging for studenter med spesielle behov i disse retningslinjene. Fakultetene har plikt til å ivareta deres interesser, og har utarbeidet rutiner som ivaretar dette. Når det gjelder innskjerping av vilkår for tillatelse for opptaket, mener universitetsdirektøren at det ikke er grunn til en slik innskjerping. Opphaveren trenger ikke å oppgi grunn for å nekte opptak overfor arbeidsgiveren studentene. Dessuten blir de fleste forelesninger tatt opp og lagt ut på UiTs læringsplattform slik at opptak gjort av enkelte studenter for egne studieformål er unødvendig.

Til punkt 9.4 i retningslinjene - Studentenes deltakelse i digital undervisning

- Samtykke til å delta i undervisning når det gjøres opptak og til gjenbruk av opptak

Etter åndsverkloven § 104 har studentene rett til egne bilder, herunder slike levende bilder som film. Denne bestemmelse gjelder gjengivelse eller offentlig visning av bilder og film, ikke fotograferingen og filmingen som sådan. Dette er en personvernbestemmelse. Likeså kan fotografier og filmer være personopplysninger etter personopplysningsloven.

For å kunne gjøre opptak av undervisning når studentene er til stede, kreves det samtykke fra den enkelte student etter åndsverkloven og behandlingsgrunnlag etter personopplysningsloven. Dersom bilde av studentene vises i bakgrunnen i større auditorier, er slik samtykke ikke nødvendig. Dersom studentene stiller spørsmål og dette tas opp, bør vedkommende samtykke til opptaket og offentliggjøring. Etter universitetsdirektørens vurdering er innhenting av slikt samtykke praktisk krevende. Det foreslås derfor en regel om at studentene samtykker til video opptak i tråd med oppgitt formål ved å delta i undervisningen. De som ikke vil være med på opptak må avstå fra å delta ved å stille spørsmål eller kommentere. Når det gjelder gjenbruk av undervisningsopptak, kan dette gjøres dersom slik gjenbruk er tillatt etter personvernforordningen (GDPR), bl.a. etter art.6 punkt 1 e).

Det er kommet flere høringssvar som går på at studentene bør bli godt informert om hvordan undervisningen er tenkt publisert og at studenter bør gis rett til å reservere seg mot å være en del av det publiserte materialet uten at det umuliggjør undervisningen. Det ble også uttalt at studenter innehar retten til å kreve seg selv fjernet fra digitale ressurser i ettertid.

Universitetsdirektøren er enig i disse synspunktene og har supplert bestemmelsen med følgende setninger: «Studentene skal informeres om bruken av digitale undervisningsformer og formålet med bruken» og «Studenter kan i visse situasjoner/utover det oppgitte formål kreve fjernet seg selv fra digitale ressurser i ettertid. UiT etterstreber seg å oppfylle slike krav så godt og fort som mulig».

Til punkt 10 i retningslinjene - Opphør av bruk av digitalt undervisningsmateriale

Det foreslås en gjensidig oppsigelsesrett. Det kreves ikke formel grunn fra opphaverens side for å kunne kreve digitalt undervisningsmateriale fjernet fra UiT læringsplattform eller Internett. Saklig grunn trenges for å kunne fjernet materialet umiddelbart. Det er fastsatt en oppsigelsesfrist på 6 måneder av hensyn til studentenes mulighet til å ha tilgang til materialet i løpet av et semester/studieprogram.

I høringsrunden fremkom det flere kommentarer og forslag til endring på dette punktet, se vedlegg 4. Universitetsdirektøren vil bare understreke at ansatte står fritt til å kreve sitt undervisningsmateriale fjernet fra UiTs plattformer og Internett. Dette skal imidlertid ikke gjøres av den enkelte underviser, men av kompetente medarbeidere av UiT av tekniske hensyn.

Til punkt 10.4 i retningslinjene - Avslutning av ansettelsesforhold er ikke grunn til å fjerne materialet

Etter avslutning av ansettelsesforhold kan opphaveren bruke sitt digitale undervisningsmateriale i sitt nye ansettelsesforhold, også kommersielt, men med UiTs samtykke i henhold til punkt 5.5. På den andre siden, opphører ikke UiTs rett til å utnytte slikt digitalt undervisningsmateriale automatisk. Dersom opphaveren ikke ønsker at UiT fortsetter å bruke dette materialet, kan han/hun benytte seg av bestemmelsen i punkt 10.2 og kreve materialet fjernet fra UiTs plattformer.

I høringsrunden framkom det et forslag om å ta inn følgende formulering: «For opphavere som fratrer sin stilling ved UiT skal det inngås konkrete avtaler om videre bruk av opphavsrettslig materiale». På grunn av at ansatte som fratrer sine stillinger står fritt til å kreve materialet fjernet, vurderer universitetsdirektøren det slik at det ikke er hensiktsmessig eller nødvendig å innta en

generell bestemmelse om avtale om videre bruk. Enhetene står fritt til å inngå slike avtaler i tilfeller der dette er nødvendig.

Til punkt 11 i retningslinjene - Beslutningsmyndighet

Det foreslås av enhetene at prodekaner undervisning i samråd med instituttledere kan avgjøre spørsmål i henhold til disse retningslinjene. Et annet forslag gikk ut på at en slik kompetanse bør tildeles dekaner. Universitetsdirektøren støtter forlaget om at dekaner skal være beslutningsmyndighet. Det kan gis fullmakt til prodekaner og instituttledere der det er hensiktsmessig.

8. Oppsummering

Etter universitetsdirektørens vurdering er det viktig å regulere rettigheter til digitalt undervisningsmateriale. Dette er blitt mer aktuelt på grunn av økende satsing på digitalisering av undervisning. I utarbeidelsen av retningslinjene er det tatt hensyn til rettighetshaveres interesser etter åndsverkloven, personvern, og UiTs policyer for digitalisering og åpen undervisning. Videre er UiTs rettigheter som produsent og bruker av undervisningsmateriale også ivaretatt.

I retningslinjene er det særskilt tatt hensyn til studentene og deres behov for forutsigbarhet og kontinuitet i studiene. Retningslinjene stadfester i hovedsak gjeldende rutiner ved UiT og forenkler saksbehandlingen. Universitetsdirektøren vurderer det slik at fastsettelse av retningslinjer ikke innebærer vesentlig realitetsendring av praksis ved UiT for produksjon og bruk av digitalt undervisningsmateriale.

Jørgen Fosslund
universitetsdirektør

Odd Arne Paulsen
avdelingsdirektør

Saksbehandlere: Svetlana P. Johansen og Gunhild Stavem

Vedlegg:

Vedlegg 1 Reglement for sikring og forvaltning av arbeidsresultater

Vedlegg 2 Høringsbrev av 29. september 2019 fra universitetsdirektøren til fakultetene og enhetene

Vedlegg 3 Høringssvar fra fakultetene, enhetene, fagforeningsorganisasjonene og Studentparlamentet

Vedlegg 4 Forslag til Prinsipper og retningslinjer for produksjon og bruk av digitalt undervisningsmateriale

Vedlegg 5 Gjeldende avtalemal og veileder fra 2010 for produksjon og bruk av digitalt undervisningsmateriale

Dokumentet er elektronisk godkjent og krever ikke signatur